

De competitiviteit voorbij!

Een kritische lezing van het rapport van de Groep van Lissabon (1)

Dirk Van Evercooren

"Les économistes ont confondu leur regard
sur la fonction productive
avec un regard sur la société"

Alain Etchegoyen in Le Soir, 6 mei 1994.

Sommige boodschappen ontlenen hun belang aan de inhoud ervan, andere aan de manier waarop ze geformuleerd worden en nog andere aan het profiel van degene die de boodschap brengt. In het geval van het rapport 'Limits to competition' van de Groep van Lissabon schuilt de waarde vooral in de laatste twee factoren. Als we een kritische beschouwing maken van de inhoud van dit rapport, moeten we immers vaststellen dat de fundamentele kritiek die erin geformuleerd wordt niet erg verschilt van deze van o.a. enkele progressieve economen, maar ook van de Belgische vakbonden.

De zeer ruime weerklink die het rapport, in de eerste plaats dankzij de belangrijkste inspirator ervan, professor Riccardo Petrella, kreeg, is dan ook te wijten aan de briljante formulering ervan en het maatschappelijk aanzien van zijn auteurs (2), eerder dan aan de analyse en zeker de aangedragen oplossingen. Toch lijkt het rapport op weg om een even belangrijke rol te gaan spelen als het rapport van de Club van Rome en het Brundtlandrapport, de twee sleuteldocumenten in het groeiende ecologische en ontwikkelingsbewustzijn.

In vogelvlucht.

Laten we de belangrijkste elementen van de analyse in het rapport even in vogelvlucht overlopen. Het vertrekt van de vaststelling dat concurrentie, die in het verleden een van de motoren geweest is van de welvaart en van de

democratie, sinds ongeveer twintig à dertig jaar geen middel meer, maar een op zichzelf staand doel geworden is, een ideologie. De overgang van een wijze van functioneren van de markt (concurrentiële markt als tegengestelde van een monopolistische markt) naar een zelfstandig credo werd versterkt door de globalisering van de economie tot een wereldeconomie.

De globalisering is geen uitsluitend economische fenomeen, maar is merkbaar aan verschillende elementen in de samenleving, zoals bijvoorbeeld: in het transport, waar via het luchtverkeer en -vervoer recent nog onmogelijk geachte afstanden overbrugd worden tegen betaalbare tarieven; in de financiën, dankzij de deregulering van de financiële markten; in de media, waar informatie nu ogenblikkelijk en op wereldschaal verspreid wordt; in de technologie en de kennis; in de consumptiepatronen (iedereen drinkt nu Cola en eet hamburgers en spaghetti) en zelfs in een tendens tot globalisering van het beleid, met de toenemende invloed van IMF, GATT, VN, enz. Ook sociaal-culturele factoren spelen een rol bij de doorbraak van het competitiviteitsdenken, zoals de simplistische notie van de 'economische oorlog' waarnaar politici en ondernemers graag verwijzen, maar ook de rol van het bedrijf als enige, objectieve referentiekader na de val van de Berlijnse muur. Aandacht voor efficiency en ideologie van concurrentie in een klimaat van politieke schandalen en "geldverspilling" leidden tot een tweede golf van enthousiasme voor het 'entrepreneurship'. Nochtans dringen nu ook de negatieve elementen van de economische globalisatie - zoals delokalisaties, vervuiling en fiscale dumping - sneller tot de publieke opinie door.

De dominerende entiteiten in deze globale wereld zijn niet langer (nationale) regeringen, maar multinationale ondernemingen (MNO's). Lokale en nationale beleidsorganen verliezen aldus hun greep op economische, sociale en politieke processen. Wat ooit op nationale schaal gereguleerd werd, als reactie tegen de excessen van het nationale kapitalisme, wordt nu door de globalisatie weer ondergraven. De globalisatie luidde (nog) geen post-kapitalisme, maar wel een wereldkapitalisme in, dat ten koste gaat van het nationale kapitalisme. In de mate dat bepaalde nationale economieën 'sociaal gecorrigeerd' waren, houdt de globalisatie voor deze systemen een rechtstreekse bedreiging in.

Rol van de overheid.

In zulke context wordt volgens de Groep de strategische rol van de nationale overheid teruggedrongen tot het scheppen van een zo gunstig mogelijk klimaat voor de ondernemingen, om de competitiviteit van de nationale ondernemingen in de globale economie te verbeteren.

De taak van de supra-nationale instellingen, zoals IMF, GATT en UNESCO, bestaat erin samenwerking te bevorderen, gericht op het verspreiden van de vrije markteconomie en het nastreven van een duurzaam ecologisch en sociaal kader, dankzij het toepassen van de marktwetten.

Globalisering en grenzen aan de groei.

De grenzen aan de groei worden door de globalisatie pijnlijk snel duidelijk. De eindigheid van fysische bronnen, maar ook de grenzen aan sociale afhankelijkheid, aan complexiteit en cohesie. Door de globalisatie is de wereldsamenleving in zeer korte tijd enorm in complexiteit toegenomen.

De globalisering is het nieuwste fenomeen in de rij internationalisering, multinationalisering,... Zo is delokalisering van kapitaal en arbeid een typisch kenmerk van multinationalisering, dat echter pas de jongste jaren een veront-rustende schaal heeft bereikt, precies 'dankzij' de globalisering. Met globalisering wordt bedoeld de toestand van onderlinge afhankelijkheid, waarbij beslissingen en gebeurtenissen op een bepaalde plaats belangrijke gevolgen hebben voor individuen en gemeenschappen in andere delen van de wereld.

De motor van de maatschappelijke globalisering is de economische globalisering. Deze is op haar beurt het gevolg van:

1° de liberalisering of vrijmaking van de kapitaalstromen, in de eerste plaats de financiële stromen die het gevolg zijn van handel, daarna de buitenlandse investeringen en tenslotte de kapitaalstromen van het speculatieve of puur financiële beleggingstype. Samen met technologische evoluties (vervoer en telecom) maakte dit netwerken van ondernemingen mogelijk, die producten ontwikkelen en distribueren op wereldschaal en wier kapitaal over zeer veel landen verspreid kan zitten;

2° de privatisering, die vertrekt vanuit de veronderstelling dat de markt als enige de optimale aanwending van produktiebronnen garandeert; en

3° de deregulering, waarbij de rol van de overheid in de economie tot een minimaal peil herleid wordt.

Deze drie drijvende krachten van de globalisering worden op hun beurt verdedigd vanuit het centrale begrip van het concurrentievermogen.

Economische en technologische oorlog.

Het concurrentievermogen neemt een centrale plaats in, vermits de globalisering van de ondernemingen de centrale actoren van de werldsamenleving maakte. De (multinationale) ondernemingen nemen de plaats in van de overheden. De overheid wordt hierdoor gedwongen een alliantie aan te gaan met de ondernemingen. De nationale regeringen worden zo een steun voor de MNO's, vanuit de redenering dat het succes en dus de competitiviteit van 'hun' (privé)ondernemingen een voorwaarde is voor de welvaart van hun land. De ondernemingen, van hun kant, gaan deze allianties aan om de diversificatie, de inspanningen voor O&O en de steeds grotere afzetmarkten die nodig zijn in de race naar wereldcompetitiviteit aan te kunnen. De andere nationaal georganiseerde sociaal-economische actoren - zoals vakbonden - worden de 'gevangenen' van de globalisering.

De concentratie van en samenwerking tussen ondernemingen die nodig is om te voldoen aan de globaliserende wereldcompetitiviteit leidt volgens de Groep van Lissabon tot oligopolies en kartels, eerder dan tot concurrentiële structuren. Eindresultaat is een 'privatisering' van de werldeconomie.

Geografisch gezien wordt de globalisering gestuwd vanuit de 'triade', de drieluik Europa, VS en Japan. Tussen deze drie regio's is de integratie intenser dan tussen de triade en de andere landen of tussen de andere landen onderling. Deze intensivering binnen de triade ging ten koste van de andere landen en leidde tot een uitsluiting ervan.

Competitie of concurrentie is onder invloed van de economische globalisering verworven tot een strijd, die noodzakelijkerwijze winnaars en verliezers kent. Competitie is het prioritaire doel van industriëlen, bankiers en (delen van) de nationale en supra-nationale overheden (zoals de Europese Unie) geworden en staat centraal in alle discussies en voorstellen, ook bij vakbondsmensen, stelt Petrella en zijn groep. Nochtans is concurrentie - in tegenstelling tot wat de competitiviteitsideologen beweren - niet het antwoord op de

problemen van de wereldsamenleving. Het is volgens hen integendeel een hinderpaal, want het haalt de levensstandaard omlaag en kost jobs. Het is een bron van uitsluiting van de zwakkere delen van de samenleving.

Daarbij komt dat competitiviteit op wereldschaal zijn zin verliest, aangezien concurrentievermogen een *relatief* begrip is. Er zijn structurele limieten aan de concurrentie, aangezien ze - toegepast als doelstelling - negatieve effecten heeft: ze draagt bij tot concentratie van (economische) macht, leidt tot hoge milieuschade, versterkt regionale ongelijkheden, enz. De competitiviteitsideologie maakt de mens ondergeschikt aan handel en technologie, en reduceert hem tot consument en produktiefactor.

Ruime weerklank, nieuwe inhoud?

Het rapport 'Limits to Competition' krijgt op internationale schaal weerklank en wordt vooral in progressieve kringen ontvangen als een fundamentele stap voorwaarts in het herformuleren van de linkse benadering van (economische) politiek. Voor we ingaan op de 'oplossingen' die het rapport aan-draagt en de zwakkere punten in de analyse overlopen, moeten we eerst even het 'nieuwe' karakter van de Petrelliaanse boodschap nuanceren.

Voor een Belgische syndicalist is de kritiek van de Groep van Lissabon op het competitiviteitsdenken, hoe vlot lezend en scherp geformuleerd ook, allerminst vernieuwend. De discussie rond dit thema nam in ons land reeds een aanvang in 1977, wanneer de regering - na de steile klim van de werkloosheid en het mislukken van een ronde-tafel over het werkloosheidsprobleem - een advies vraagt over de concurrentiepositie van ons land aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) (3). Het op vrijwel alle punten uiteenlopende advies blijft tot 1982 zonder gevolg. De eerste rooms-blauwe coalitie neemt dan bij volmacht een heel pakket saneringsmaatregelen - met vooral het drastisch oplopende tekort op de handelsbalans voor ogen - op maat gesneden van het VBO, dat ook een te respecteren loongroei-norm omvat. De CRB wordt belast met het controleren van de evolutie van deze norm. Het overnemen van deze loonnorm in het interprofessioneel akkoord voor '82-'83 doet dit akkoord mislukken. Toch gaat de regering verder in dezelfde richting. De fiscale en budgettaire wet van april 1983 voert een competitiviteitsnorm in, uitsluitend gebaseerd op cijfers over de loonkosten. Stijgen deze sneller dan de index of dan bij onze 7 voornaamste concurrenten

(4), dan kon de regering - na raadpleging van de sociale gesprekspartners - de lonen van de index loskoppelen. Het ABVV weigerde mee te werken aan de berekening van de norm in de CRB. Als gevolg van de acties van het ABVV kreeg de CRB de opdracht een analysemethodologie voor het concurrentievermogen uit te werken.

Dit leidde tot een veel ruimere opvatting over het concurrentievermogen dan enkel aandacht voor de loonkost. Samen verklaren vakbonden en patroons dat het concurrentievermogen beoordeeld moet worden op basis van een geheel van economische, monetaire, financiële en sociale elementen en politieke maatregelen. Het feit dat ook de patroons achter deze visie stonden belette de rooms-blauwe regering niet de loonnorm te verlengen voor '85-'86.

Het ABVV bleef aandringen op een globale benadering van de competitiviteit en ondersteunde deze eis met studiewerk, hetgeen uiteindelijk in mei '86 tot een unaniem advies van de CRB leidde. De sociale gesprekspartners verklaarden zich akkoord een diagnose op te stellen, gebaseerd op kostenelementen (lonen, financiële en energiekosten), structurele elementen (O&O-inspanningen, investeringen, graad van openheid van de economie, kostenstructuur) en kwalitatieve factoren (kwaliteit van het management, rol van de overheid,...). Al deze gegevens zouden in een synthesetabel voor de evaluatie van het Belgische concurrentievermogen opgenomen worden.

De vrijheid van onderhandelen voor de sociale gesprekspartners wordt hersteld voor de jaren '87-'88, mits rekening gehouden wordt "met de noodzakelijke competitiviteit" in het interprofessioneel akkoord. Het concurrentievermogen staat dus onder vrij toezicht van vakbonden en patroons. In januari 1989 wordt echter de - door een rooms-rood kabinet uitgewerkte! - 'wet ter vrijwaring van het concurrentievermogen' van kracht. Vanaf dit moment wordt het concurrentievermogen een centrale factor in het politieke bedrijf in België, na al ruim een decennium elk sociaal-economisch beleid overschaduwd te hebben (5).

Vakbond versus competitiviteit? België is een KOE!

Hier is ook een woord over de vakbondsvisie op de concurrentiepositie aan de orde. De kritiek over de rol van het ABVV in de CRB-procedure, opgelegd door de wet op de competitiviteit lijkt me onterecht. Het ABVV ver-

werpt de logica van deze wet, zonder echter het thema 'concurrentievermogen' te negeren, hetgeen voor een KOE (kleine open economie) als België onmogelijk is. Het ABVV heeft wel degelijk een visie op dit probleem, een brede visie op lange termijn, die kosten-, prijzen- en kwalitatieve elementen in hun juist perspectief zet. De kritiek op de wet vanuit bvb. het recente IRES-congres (6), dat een te enge en uitsluitend op de korte termijn gerichte competitiviteitsvisie gevaarlijk is, ligt net zowel in het verlengde van Petrella's boodschap als in de lijn van de ABVV-kritiek.

De ABVV-strategie in de CRB is dan ook van bij het begin dubbel geweest: via het aangrijpen van technische zwakheden in de wet - en daaraan is geen gebrek! - de interne logica van de wet op losse schroeven proberen te zetten, en anderzijds permanent een pleidooi voor de bredere vakbondsvisie houden, die niet toelaat van het concurrentievermogen een doel op zich te maken. Een houding van 'competitiviteit is onze zaak niet' kan in de huidige context immers niet door de beugel.

De hoger geschetste vakbondskritiek verschilt natuurlijk van deze van de Groep door de nadruk op het nationale. Maar ook de nadruk op het onhoudbare van concurrentie als ze op globale schaal toegepast wordt is niet nieuw. De relativiteit van competitiviteit werd al tijdens de depressie van de jaren '30 - die een crisis op (toenmalig) globale schaal was - aangeklaagd door o.a. John Maynard Keynes, die inzag dat de nationale politieken van protectionisme en competitieve devaluaties een neerwaartse spiraal op gang brachten. Hij noemde dit 'Beggars thy neighbour-policies'.

Dit alles om de lezer ervan te overtuigen dat de veroordeling van de 'ideologie van het concurrentievermogen' door de Groep niets echt nieuws aanbrengt. De analyse van de globalisering en haar gevolgen voor de wereldsamenleving is in het rapport van de Groep van Lissabon natuurlijk briljant geformuleerd, maar de voorgestelde remedies zijn niet op alle vlakken even overtuigend.

Geloof in de markt.

De visie op concurrentie van de Groep van Lissabon is genuanceerd: niet het concept van concurrentie op zich keuren ze af, maar de mate waarin het de laatste 10-15 jaar toegepast wordt, het belang dat men eraan is begonnen

hechten. Enerzijds wordt de competitie-ideologie ontmaskerd als zijnde inefficiënt om de problemen van deze tijd op te lossen, als zijnde zinloos indien het concept op wereldschaal toegepast wordt, als eenzijdig en reductionistisch, aangezien het de 'markt' als enige regulator naar voren schuift. Er zijn volgens de Groep dan ook limieten aan de concurrentie, limieten die nu zoniet overschreden zijn, dan toch al dicht benaderd worden. De limieten zijn structureel, vermits competitie geen oplossing biedt voor problemen als ontwrichting, ongelijkheid, economische machtsconcentratie, enz. Toch schrijven ze dat concurrentie noodzakelijk en onvermijdelijk is als we willen dat goederen en diensten geproduceerd worden die de grootste winst opleveren voor de investeerders en de grootste bevrediging voor de consumenten (in die volgorde! (7)).

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen liberale kritiek op een aantal evoluties in de globale wereldeconomie - kritiek die vertrekt vanuit het theoretische model van perfecte concurrentie - en progressieve kritiek, die omwille van democratische overwegingen gekant is tegen verregaande economische machtsconcentratie. De Groep maakt dit onderscheid niet en gaat dus voorbij aan het feit dat het geloof in de marktkrachten elk ander ideologisch alternatief overbodig, zelfs onmogelijk maakt. Door zich uit te spreken in termen van 'goede' (sane) en 'slechte' concurrentie roepen ze meer vragen op dan dat ze antwoorden geven. Wat is er nodig opdat de concurrentiestrijd enkel uitgevochten wordt met middelen die de individuele en collectieve welvaart niet aantasten? Deze middelen zijn dan 'goede' concurrentiewapens. Hoe garanderen we dat 'de vraag' in de toekomst ingevuld wordt als 'de basisbehoeften van de wereldbevolking' i.p.v. als 'de materiële wensen van het koopkrachtige deel van de aardbewoners (ruwweg 1 op 5!)? Hoe schakelen we de technologische vooruitgang - door de globalisatie meer dan ooit onder controle van de MNO's - in bij het realiseren van de hernieuwde doelstelling van volledige tewerkstelling? Nochtans "stelt de mondiale globalisering problemen en vereist nieuwe samenlevingsvormen, die niet uit competitie geboren kunnen worden. De rol van competitie als modaliteit van een specifieke marktconfiguratie moet herdacht worden." Het pleidooi van de Groep voor een concurrentie die van de besten niet de enigen maakt, die niet tot op het niveau van de 'struggle for life' doorgetrokken wordt, klinkt dan ook ietwat utopisch. Misschien ben ik al te lang geïndoctrineerd door de competitiviteitslogica, maar het doel van (economische) concurrentie lijkt mij altijd het uitschakelen van de concurrenten te zijn. Of de overheid dit moet toelaten is een geheel andere kwestie.

De rol van technologie wordt door de Groep al even dubbelzinnig benaderd als door veel progressieven. Enerzijds identificeren zij de technologische vooruitgang op het vlak van productieprocessen als een bron van jobverlies. Anderzijds schuiven zij nieuwe behoeften, bevredigd met nieuwe produkten en diensten, als bron van broodnodige economische groei naar voor. Hoe de scheiding tussen 'goede' en 'slechte' technologische vooruitgang gemaakt kan worden, hoe onderzoek naar nieuwe produkten losgekoppeld kan worden van onderzoek naar nieuwe productieprocessen, is echter onduidelijk. Concurrentie is immers de motor van creativiteit, of niet? Volgens mij niet, het is wel de reden waarom bepaalde ideeën vrij snel het stadium van de produktie bereiken, maar concurrentie is ook de oorzaak van ontelbare "verloren" ontwikkelingen geweest, omdat ze net niet in de commerciële strategie pasten van degene die het geld had om ze te patenteren.

Vraag is voor welke problemen het streven naar competitiviteit als oplossing in aanmerking komt. Werkloosheid, milieu, egoïsme, vrede, armoedebestrijding? De beperkingen van competitie zijn overduidelijk! Nochtans zeggen Petrella en co dat alleen *overmatige* concurrentie grenzen heeft. Concurrentie was in het verleden de motor van technologische vooruitgang, van materiële welvaart, van een betere levenskwaliteit, stellen ze. Dit roept voor progressieven ook vragen op: welke plaats willen we laten voor de markt? Is democratie niet onverbrekelijk verbonden met politieke concurrentie, en dus ook met economische concurrentie op de markt?

De stelling van de Groep is dan ook dat concurrentie gewoon zijn 'normale plaats' in het economische en maatschappelijke proces moet terugkrijgen, door het inkaderen ervan in globale 'sociale contracten', naar analogie met de sociale contracten die de excessen van het nationale kapitalisme atzwakten.

Alleen blijkt uit de briljante analyse van de huidige wereldeconomie, die het eerste deel van het rapport is, dat de globalisatie - en daarmee ook de focusverschuiving naar de competitiviteit - een menselijke creatie is. Dit lijkt de hele zaak te reduceren tot een strijd tussen goeden en slechten, tussen kortzichtige competitiviteitsmaniakken en 'verlichte economische besluitvormers'. Op deze laatste, managers, fabrikanten met een wereldstrategie, gebaseerd op een humanistische visie en een groot gevoel voor sociale verantwoordelijkheid, vestigt de Groep veel hoop, naast het totstandkomen van een werkelijke wereldgemeenschap. Maar of die verlichte managers de aandeelhouders, zoals ze nu doen, ofwel de klanten voorop stellen, zoals ze

volgens de Groep moeten doen, maakt weinig verschil uit als de doelstelling van maximale winst op korte termijn behouden blijft!

De toekomst is aan het sociaal contract.

Het in de ogen van de Groep van Lissabon op korte termijn meest waarschijnlijke scenario - het business as usual scenario - is dit van een geliberaliseerde, geprivatiseerde en gedereguleerde "vrije markteconomie", waarin iedere entiteit, bedrijven, sociale groepen, landen, regio's en steden, de eigen belangen verdedigen. Het doel is dan te overleven door het 'verslaan' van de tegenstander(s). Dit zou het gevolg zijn van het blijvend verheffen van competitiviteit tot doel. De nieuwe weg die ingeslagen moet worden is die van het coöperatief globaal bestuur. Het cruciale proces dat hiertoe moet leiden is het contract, waardoor alle betrokken partijen hun verantwoordelijkheden opnemen en samen beslissen. Dit kan gebeuren via twee benaderingen: regionalisatie en globalisatie.

Het regionale model baseert zich op verschillende economische en politieke entiteiten in de verschillende regio's van de wereld. Het model van de Europese Unie vormt een eerste stap in dit gradueel proces. De anderen initiatieven van regionale samenwerking beperken zich volgens de Groep tot de economische dimensie. Dat dit ook voor de EU is steeds scherpere mate opgaat wordt niet vermeld.

De weg van de globalisatie is het (her)reguleren, het invoeren van mechanismen en procedures en het creëren van bestuursinstellingen op wereldniveau, beantwoordend aan de vereisten van de globale werelddimensie. De globale economie krijgt aldus een tegenspeler op zijn niveau.

Gemeenschappelijk aan beide is de nood een algemeen erkende richting uit te tekenen via het coöperatief bestuur, in het algemeen belang van de wereldbevolking. In de praktijk ziet de Groep dit proces zich onvermijdelijk voltrekken vanuit de Triade, hetgeen het gevaar voor Westers paternalisme doet ontstaan. Dit gevaar wordt echter niet onderkend.

Wie zal dit contract tekenen?

Het alternatief dat de Groep van Lissabon naar voor schuift gaat voorbij aan een aantal feiten. Het klopt dat het onderkennen van een aantal zelfs fundamentele bedreigingen geen garantie levert voor het aanvangen van constructieve actie op deze bedreigingen af te wenden. De milieuproblematiek is hiervan een afdoende voorbeeld. Het contract waarvoor ze pleiten en waaraan iedereen zal bijdragen en van kan genieten vergt het groeien van een gemeenschappelijk 'wereldbewustzijn'.

Het zal echter ook het stoppen van de krachten die achter de huidige dynamiek zitten vereisen. Bewijs dat we nog ver verwijderd zijn van dit 'globale bewustzijn' vinden we al dicht bij huis. Het VBO verklaarde onlangs gekant te zijn tegen het voorstel van de Europese ondernemingsraden, "omdat de Belgische werknemersvertegenwoordigers riskeren als de kleintjes aan de grote tafel te worden behandeld". Daarnaast herbevestigde de organisatie haar afkeer van de Europese energie/CO₂-belasting, nochtans onontbeerlijk voor het bereiken van het engagement van de EU in het kader van de Rio-klimaatconventie, omdat "het effect ervan niet opweegt tegen de vele economische nadelen ervan". How unglobal can they get?

De wereld mag dan wel een geheel geworden zijn, maar bevat ook meer dan ooit (belangen)tegenstellingen. Het uitwerken van een noodzakelijkerwijze op lange termijn gerichte "algemeen erkende visie" stuit dan ook op teveel eigenbelangen. De globalisering is een proces dat ons opgedrongen wordt, niet iets dat uit de lucht komt vallen. De vraag of we er vrede mee moeten nemen is irrelevant, de globalisatie is een feit. De strategie van degenen die de nefaste gevolgen ervan bestrijden moet van deze gegeven situatie vertrekken en zich afvragen hoe alle partijen ertoe gebracht kunnen worden in te zien dat het aangaan van een evenwichtig contract ook voor hen de beste zaak is.

Besluit.

De relevantie van de analyse van de Groep van Lissabon voor - in de eerste plaats - op nationale schaal opererende organisaties, zoals vakbonden, is pertinent. Het effect van de globalisatie uit zich voor de vakbonden in een uitholling van de tripartite- en bipartite-modellen, ten voordele van een bipolair model, waarbij vakbonden aan de ene kant geconfronteerd worden met

de tandem regering-werkgevers aan de andere. Het zal onmogelijk zijn de gevolgen van de globalisatie te counteren zonder dat op globaal vlak ingegrepen wordt, zoals Petrella stelt. Door te herreguleren op globale schaal, door tegenmacht uit te oefenen door instellingen en organisaties op globaal vlak.

De analyse van de Groep van Lissabon klinkt uitstekend in de oren van progressieven. Zij worden immers door de globalisatie van de wereld(economie) in de verdediging gedwongen, als verdedigers van de nationale sociale systemen. Het is verleidelijk het rapport te verwelkomen als een mijlpaal, eindelijk een erkenning van wat we zelf al een hele tijd lopen te verkondigen. Toch moet voorzichtig met 'Limits to Competition' omgesprongen worden, moeten sterke van zwakke elementen onderscheiden worden en moet de strategie die we kiezen voldoende afstand nemen van de 'visionaire' ideeën van de groep, zolang deze niet op een meer uitgewerkte en operationaliseerbare manier aangebracht worden. De delicate keuzes - veranderende consumptiepatronen in de industrielanden, demografische politiek, hoe de macht van lokale clans in noord en zuid breken, enz. - die automatisch voortvloeien uit de analyse en zelfs uit de remedies van de Groep, maar die onbesproken blijven in het rapport, dienen duidelijk deel uit te maken van het publieke debat. Onder die voorwaarden kan het rapport zijn plaats krijgen in de rij van basisdocumenten, waarnaar nog lang zal verwezen worden.

De grote verdienste van 'Limits to Competition' is dat het aanzet tot nadenken, en dit zowel bij de voorstanders als bij de tegenstanders van het huidige competitiviteitsdenken. Dit artikel mag slechts als een eerste bijdrage tot deze reflectie gezien worden.

NOTEN

- (1) De auteur is dank verschuldigd aan zijn collega's Luc Voets, Claudine Cypres, Chris Sels en Bart Van Poucke, zonder wiens werk dit artikel oneindig veel moeizamer tot stand gekomen zou zijn, en aan Harry Knooren, François Philips en Jean-Luc Struyf voor commentaar op een eerste versie ervan. Hij blijft vanzelfsprekend alleen verantwoordelijk voor de erin weergegeven meningen.
- (2) De Groep van Lissabon bestaat uit academici, industriëlen en ambtenaren, waaronder Japanners, Amerikanen, Portugezen, Italianen, een Zwitser, Fransman, Spanjaard, Canadees, Nederlander en een Belg, prof. Philippe De Woot.

- (3) De CRB is een paritair overlegorgaan met werknemers- en werkgeversorganisaties, dat adviesbevoegdheid heeft inzake alle economische materies.
- (4) De zeven belangrijkste 'handelspartners' zijnde Duitsland, Frankrijk, Nederland, Groot-Brittannië, Italië en de VS en Japan.
- (5) Voor een vollediger historisch overzicht en een kritische benadering van de wet op het concurrentievermogen, verwijzen we naar de recente ABVV-brochure 'Focus op het concurrentievermogen'.
- (6) Het Instituut de Recherches Economiques et Sociales van de UCL wijdde op 17 mei zijn jaarlijkse studiedag aan de competitiviteit, zie ook Terzake in De Morgen van 21 mei 1994.
- (7) Voor alle zekerheid: "Within clearly defined rules of economic functioning and behaviour, competition is a necessary and unavoidable condition for ensuring that goods and services are designed, developed and produced with the highest return to the investors and to the greatest satisfaction of the consumers, whilst contributing to the improvement of the general economic and social well-being of the population and (we add today) to the environmentally sound development of the economy." p. 120.